

«Kutadgu biligden» parçalar

Category: Kitapcy, Poemalar, Sözler, Türkmen dili

написано kitapcy | 21 января, 2025

"Kutadgu biligden" parçalar XI ASYR TÜRKMEN EDEBİYATY

"BAGT GETIRÝÄN BILIMDEN" ("KUTADGU BILIG") PARÇALAR

• **Ynsanlyk mertebesi bilim we aň bilen ölçelýändigi aýdylýar**

Ynsany Biribar ýaradyp erdi,
Oňa hünär, bilim hem okuw berdi.

Oňa akyl berdi, dil berdi ýüwrük,
Nurana yüz berdi, häsiýet, gylyk.

Ummán ýaly bilim berdi ýüzmäge,
Okuw berdi düwünleri çözäge.

Baýat kime berse okuw hem bilim
Uzatdyk hasapdyr şol taýa golun.

Bilimi beýik bil, okuwy uly,
Bular bilen beýik, Taňrynyň guly.

Dillerim sözleýär söz barysyny,
Sözüme gulak sal, çöz manysyny.

Kim okuwly bolsa, ol uly bolar,
Kim bilimli bolsa, beýige galar.

Okan adam ozar, bilimli utar,
Bilimliň, okuwlyň dilegi biter.

Bilim şeýle diýer, oýlan ýagsyrak,
Bilimli kişiden ähli dert yrak.

Bilimsiz kişiler derde ýolugar,
Derde em tapmasa, olar ýogalar.

Gel, eý sen bilimsiz, emiňi agtar,
Bilim al, ol seni bagta atarar.

Okuw bir burundyk, ony iýtse är,
Dilegi duş bolar, arzuwy gögär.

Okuwlynyň köpüräkdir nepleri,
Bilimliniň ýerde ýatmaz gepleri.

Okuw bilen bar iş aňsada biter,
Bilim bilen begler maksada ýeter.

• **Dana kişiler, alymlar bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Dana kişiler bar, bilimli, alym,
Olaryň ylymy ýagtyldar ýoluň.

Olary hormatla, sözüne ynan,
Az diýme, köp diýme, olardan öwren.

Olardyr dogryny, egrini oñlan,
Ölçerip hem seçip, göni ýol saýlan.

Olaryň bilminden al ýetdik paýyň,
Olary sylagla, ýetir serpaýyn.

Hakykat bagynda sözleri ülňi,
Şerigatyň köki olaryň bilmى.

Bu dana kişiler bolmadyk bolsa,
Ýerden hasyl alyp bolmazdy ýogsa.

Olaryň ylymy ile çyradyr,
Tün hem bolsa, azaşdyrman ýöreder.

Olara hezzet et süýji söz bile,
Olara tagam ber güler ýüz bile.

Olara aky söz urmakdan eýmen,
Olara awydyr aky söz diýlen.

Duz-emek hödür et gaýta, çagyryp,
Olara gadyr goý edip agyryk.

Diýdiklerin eşit, sesiň kes diýme,
Päliň ýaman ýa gulygyň pes diýme.

Olardan geregi saña ylymdyr,
Ylymlaryn alsaň, dogry ýoluñdyr.

Bulardyr, bilseňiz, sürüň erkeji,
Erkeçdir sürüniň başyn çekiji.

Ýağşy gatnaş hem bulara gyrat dur,
Şonda seniň iki dünýäňem abatdyr.

• **Diliň peýdasy hakda aýdýar**

Okuwyň, bilimiň dilmajydyr dil,
Dildir ýolumyza ýagty saçýan, bil.

Dildir başymyzy bagta atarýan,
Dildir başymyza bela getirýän.

Dil göýä arslandyr ~ işikde ýatar,
Habardar bolmasaň, ol seni atar.

Dilinden ýananyň diňläň sözlerin,
Özüňe sapak bil diýýän sözlerin:

"Meni howp-emgege telim,
Başymy kesmesin, keseýin dilim.

Sözüňe ahmal bol, başyň synmasyn,
Diliňe ahmal bol, dişiň synmasyn.

Köp kişi aýdanyň çisirip geplär,
Şeýdip ol kişiler etiňi kaklar.

Saňa dil berene görünme ýaman,
Eý-a, dil eýesi, sözleme ýaman.

Esenlik dileseň başyňa özüň,
Diliňden çykarma ýakymsyz sözüň.

Il dana sözleseň, bilimli diýer,
Bilimsiziň başyn öz sözi iýer.

Artyk sözden artykmaç nep görmedim,
Ýene kän sözleşip, peýda bermedim.

Artykmaç sözleme, azyrak sözle,
Dümen söz düwünin bir sözde çözle.

Az sözle, az söze bereket ýagar,
Köp sözleme, köp söz başyň eger.

Köp sözleseň, ýaňra adyn dakarlar,
Sözlemeseň, güñ-lal diýip bakarlar.

Eger şeýle bolsa, bol ortalıkda,
Abraý taparsyň şol ortalıkda.

Diliň uzaltmasaň, amandyr başyň,
Sözüň gysga bolsa, uzyndyr ýaşyň.

Diliň peýdasy bar ~ ony öwerler,
Diliň zyýany bar ~ oňa sögerler.

Sözüň bilip sözle, şeýle söz bolsun –
Gözsüzler diňlese, oňa göz bolsun.

Göýä bir gözü ýok kördür bilimsiz,
Nadanlar, bu sözden sapak alyň siz.

Doglan öler gider, gelmez öwrülip,
Sözüň ýagşy sözle, sözüň ömürlik.

Är undulmaz iki ýagsylyk bilen,
Ýagşy sözi bilen, hoş gylyk bilen.

Ölüp, onuň ýumulsa-da gözleri,
Ýaşar ýorer ady bilen sözleri.

Baky ýasaýyşy isleseň özüň,
Bolsun düzüw päliň hem dana sözüň.

Käte öwdügim bar, käte sögdügim,
Saňa diýilen söz ~ saňa dileğim.

Bilýän diýip, hemme sözi sözleme,
Ile gerek sözi ilden gizleme.

Ogluma diýdigim sözlerim ~ altyn,
Oglum her sözümden manylar alsyn.

Saňa sözledim men sözüm, eý ogul,
Saňa berdim pendi özüm, eý ogul.

Menden saňa altyn, kümüş galandan,
Hoş söz galsa, ýagşyrakdyr ol ondan.

Kümüşimden bersem, her dem azalar,
Sözümi ulansaň, kümüş gazanar.

Sözler miras galsyn nesilden-nesle,
Ol mirasyň nepi zyýat yüz esse.

• **Tebipler bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Ýene kän kişi bar, ýetik ylymy,
Biri-birlerinden zyýat bilimi.

Olardan birisi tebipler bolar,
Derdiň ählisine emcidir olar.

Bular-da seň üçin gerekli kişi,
Olarsyz oň bolmaz dirilik işi.

Adam diri bolsa, tapylar derdem,
Ony emci görse, em eder her dem.

Gümany ýok, dert ölüme ýoldaşdyr,
Ölüm dirilikde görülen düýsdür.

Özüňe ýakyn tut bu tebip halkyň,
Gerekli kişidir, köýdürme hakyň.

• **Porhanlar bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Bularyň yzyndan porhanlar geler,
Ýeldirgän arwaha em eder olar.

Porhanlar bilen-de gatnaşmak gerek,
Ýeldirgän derdiňden saplaşmak gerek.

Özüňe peýdany taparyn diýseň,
Eý merdana kişi, gör ony eý sen.

Tebipler unamaz, porhanyň sözün,
Porhanlar tebipden öwurer yzün.

Olaryň birisi ~ derdiň dep eder,

Beýlekisi ~ ýeldirgäne nep eder.

• **Düýş ýorujylar bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Ýene bir bilim bar, gör, düýş ylmy ol,
Düýş görüp hem ýorup açar ajap ýol.

Adam uklan wagty görer dürli düýş,
Dogry ýorgut tapyp, dogry ýola düş.

Düýsi ýagşylyga ýorulan kişi,
Begener, şatlanar, etmez teşwüsi.

Eger gorlen düýşüň bolsa oraşan,
Ýoksullara zat ber, özüň gora sen,

Düýş ylmy, seretseň, buýrugy Hudaň,
Ol öz bendesine bagyrsak mydam.

Adam şatlyk tapar, ýagşy düýş görüp,
Ýaman bolsa, Alla sygynar turup.

Ýoksula eçilip, kümüsi, maly,
Belasyn dep eder, kök bolar haly.

Ähli düýşler ýagşylyga ýorulsyn,
Pygambar ýorgutly düýşler görülsin.

Düýş ýorýanlar ussat kişiler bolar,
Ylymly, bilimli, bagyrsak bolar.

Gardaşym, olara kän hormat goý sen,
Gelişer "gardaşym", "doganym" diýseň.

• **Şahyrlar bilen nähili gatnaşmalydygyny aýdýar**

Geldiler şahyrlar, bolaýma kowjak,
Şolardyr adamy öwjek hem döwjek.

Gylyçdan ýitiräk bularyň dili,
Emma gyldan ince hatarly ýoly.

Datly, näzik sözler eşitjek diýseň,
Bularyň gepine gulagyň goý sen.

Söz deñzine guwwas deýin bökerler,
Göwher, hünji, ýakut alyp çykarlar.

Olar öwse, ile meşhurdyr adyň,
Döwse, hiç bir ýere ýetişmez dadyň.

Bulary eý görüp, hormatla, gardaş,
Ýamanlyk ýetirme, mylaýym gürleş.

Özüň öwülmegiň isleseň eýsem,
Bularyň öñünde başyňy eg sen.

Şatlandyr, sahy bol, uzaltma sözüň,
Bularyň dilinden satyn al özüň.

Ýusup BALASAGUNLY.

Häzirki zaman türkmen diline geçirenler:
Kasym NURBADOW, filologiya ylymlarynyň kandidaty;
Myratgeldi SÖÝEGOW, akademik. Poemalar